

SZÉKESFEJÉRVÁR.

TÁRSADALMI HETILAP.

Városi, megyei, a fejérmegyei gazdasági-egylet, községi jegyzők, iskolatanács és a tanítók egyletének

A lap ára

házhöz hordással vagy postán küldve:
Egy évre 4 frt.
Fél évre 2 frt.
Negyed évre 1 frt.

Hirdetmény

a bélyegdíjon felül, minden három hasábos petitsor:
Megrendelőinktől 6 — nem megrendelőinktől 8 krért
igtattatik be.

KÖZLÖNYE.

Megjelen minden vasárnap.

40. szám.

A lap szellemi részét illető közlemények a „Székesfejérvár” szerkesztőségének czimzendők; — a lap ára, hirdetmények és a hirdetményekért díjak a „kiadó-hivatal”

Klökner Péter könyvkereskedésében vétetnek fel.

Nyiltérbeni közlemények után három hasábos petitsorért
10 kr. fizetendő.

➔ Kéziratok nem küldetnek vissza. ➔

Tűzoltó-egyletünk és ifjaink.

Az alakulandó tűzoltó-egylet kidolgozott alapszabályait ideiglenes választmány által már elfogadva vannak, s így rövid idő múlva a közgyűlés elé terjesztetnek elfogadás végett.

Való az, hogy minden kezdet nehéz, s bármily üdvösnek lássék is valamely intézmény, annak létrehozása mindég akadályokba szokott ütközni, azért mindég az uttörőké és kitartóké az érdem, valamely nemes cél kivívásában, habár az intézmény léte több más tagot igényel is, hogy kitűzött céljának megfelelhessen.

A nemzetek életében kell, hogy egy jobb kor bekövetkezzék, melyért buzgó imádság epedez száz-ezerek ajkán, és e kor bekövetkezik, ha megértjük azon eszméket, melyek megtestesítése által megszűnik mindazt, mivel hazánknak és társadalmunknak tartozunk.

Elég szegény volt városunkra, hogy mindezeidig ugyszólván hátramaradt, s más kisebb városok által hagyta magát megelőzteni, — mert míg más kisebb városoknak ifjassági körük, dalegyletük, torna- és

tűzoltó-egyleteik vannak; nekünk nincs. De e hiba még mindig helyre hozható, csak akarat kell hozzá.

Az eszme a kivétel küszöbén van, hogy megtestesülhessen ifjaink tömeges pártolására van szükség, mert hisz beláthatja mindenki, hogy a tűzoltó-egylet alakulása szükséges, s a kornak mulasztatlan követelménye. Hány példát lehetne felhozni, hogy egyes épületek, városrészek, sőt egész helységek is elhamvadnak, s a szegény lakók a koldusbotot kénytelenek kezökbe venni, mert mit évtizedeken keresztül gyermekeik és unokáiknak megtakargattak, — az egy szerencsétlen óra mind elseprí, elhamvasztja a föld-színéről.

Itt az idő, hogy ez ősmagyar város is felébredjen hosszas kábultságából, hogy oda törekedjék, miként minden szülőtte büszkén hangoztassa a jelenbe is, — nyugvó őskirályaink szent helyének nevét. Állítsuk fel a halaszthatlan egyleteket, sorakozzunk s működ-jünk oda, hogy javaink ne váljanak a szerencsétlenség vak eszközeivé. — Mert nézzünk csak szét külvárosainkban, hol a házak nagyobbrészt náddal fedvék, melyeknek kéményei, — néhol nemhogy megakadályozóznak a tüzet, sőt mintha az ellenkezőre készültek volna. S volt eset elég rá, hogy a tűzvész nagyon

gyakori volt, s így nagyon sokszor a rendszeres tűzoltás hiányában tetemes károkat okozott. A rendszeres tűzoltásnak célja meggátolni a tűz tovább terjedését, vagy ha ez nem sikerül, megmenteni valamely részt.

Meg vagyunk mi arról győződve, hogy városunk polgárai tömegesen fogják támogatni fillérekkel tűzoltó-egyletünk megszilárdulását, mert hisz az ő érdekeikben történik leginkább. Hanem itt ifjainkhoz van egypár szavunk, — kikre mint működő tagokra szükségünk van.

A működő-tagok részére kibocsátott ivenk aránylag oly kevesen irtak alá, hogy annak bevállása csak piritó szegényekre válik; de míg kereskedő ifjaink közül vagy 20-an; addig az ugynevezett hivatalnoki- és ügyvédi ifjakból alig kettő-három. — Tehát ezekhez van azon mondanivalónk, hogy ébredjenek már egyszer föl abból a semmivel nem törődő, nemesebb törekvése nem igyekvő fásult pessimismusból. Vagy tán már kihalt az élet, — a tevékenység belülük? holott nekik kellene mindenütt mint uttörőknek elől járni — jó példával. Kétségbe kellene esnünk hazánk jövője fölött, ha műveltebb ifjaink jelen fásultságát és hideg közönyét vennők zsinormértékül, mert hisz kell, hogy meg legyen bennük

TÁRCZA.

London nyomorultjai.

(y.) Bármely részében lakják is az ember Londonnak, ez óriási világvárosnak: sehol sem kell messzire mennie, hogy szegények tanyáira ne bukkanjon; de ha a nyomor igazi fészékét akarja fölkeresni, akkor a délre vagy keletre eső városnegyedek valamelyikét kell fölkeresnie, például Bethnal-Greent.

A statisztikusok, modern regényírók és irodalmi filantropok már eleget foglalkoztak azzal a hálátlan munkával, hogy a londoni szegényeket szabályosan osztályozzák nemzetiség, vallás, a nyomor foka s az elszegényedés eredeti okai szerint. Mi itt mellőzzük e tudós vizsgálatokat s költői leírásokba sem bocsátkozunk, melyek közül egyik sem segít a nyomorultak helyzetén, és statisztikai tabellák vagy a phantázia által túlságosokká alkotott jelenetek helyett csak egypár komor, de való képet mutatunk olvasóinknak.

Menjünk csak London egyik legpompásabb utcájából, a Regent-streetből nyugoti irányban a kizárólag aristokratikus városrészek felé. A távolság Regent-streettől Grossvenor vagy Berkeley-Squareig, hol az előkelő világ lakik, nagyon jelentéktelen, hanem azért mégis elég hely marad köztük az éhhalállal küzdő szegények számára. Egész tömkelege a szűk utcácskáknak terül el Goldensquare felé, hol a dúsgazdagság tözsomszédságában a legnyomasztóbb szegénység foglalt lakást.

Az itt lakó nyomorultak nagyrésze idegenekből áll: francziák, spanyolok, oroszok, olaszok vagy lengyelek. A házak kívülről úgy néznek ki, mint közönséges polgárházak; egyik olyan, mint a másik; az ablakok fehér vagy sötét színű függönyökkel gondosan el vannak takarva s a kapu — mint Angliában rendszeren — be van zárva.

E házak egyikéről rövid, de valóban megdöbbentő történetet közlök velem egyik ismerősöm, ki elég szívóssággal és hidegvérrel birt a hasonló szomorú helyek tanulmányozására.

Egy francia orvos lakott ott, nevével, egy másodemeleti szobában. A szobában nem volt egyetlen egy darab butor, sem szék, sem asztal, sem ágy, csupán a puszta falak. Az egyik szögletben egy csomó gyaluforgács állott durva vászonnal betakarva. Ez volt az

ágy. Éjjel kiterítették a gyaluforgácsot, ráborították az ócska, rongyos lepedőt s ezen a nyomorúságos nyughelyen próbálta elüzni álommal a bánatot s az éhséget a két szerencsétlen, kik egykor örvendeztek az életnek s gond nélkül éltek le fiatalok arany-napjait. Ebben a nyomorúságos zugban laktak évekig, míg egyszer mindketten a törvényszék elé s onnét a börtönbe kerültek, a lopás miatt, melyre őket az éhség kényszerítette.

Kivülről tekintve a ház egészen tisztességes kinézésű volt. A rézkilincs és a csengettyűgomb tükörsíma volt csiszolva s minden ablakon ott lehetett látni a függönyöket, úgy hogy a ki elhaladt az utcán, meg sem álmodta, hogy benn a függönyök mögött hány fölyt le ama tragoediák közül, melyek rendszerint vagy a tömlőz fenekén vagy a kórház legnyomorúságosabb zugában lelnék befejezést.

Az idegen szegények száma ezekre és ezekre megy. Ezek igazán a vendégszeretet áldozatai. Az angol alkotmány menhelyet nyújt mindenkinek, akárki legyen s akárholonnan jöjjön. Ellenben a belföldi szegények a látszólagos egyéni szabadság áldozatai, ama szabadságé, melyet az angol születési- és pénzaristokratia teljes mértékben élvezni hagy a proleta ritusoknak, hanem azután be is szánja nekik. A rendőrség nem háborgatja a szegény embert, tehet, a mit akar, élhet, gazdálkodhatik házában, éhen halhat vagy egymást agyonöklözheti, a mint neki tetszik, csak azt ne kívánja, hogy a munkaadótól, kitől husz évig kapott munkát, a huszonegyedikben is kapjon, s azonkívül hagyjon békét a gazdagoknak.

Pedig az ily munkásokból kerül ki a londoni szegények legnagyobb része; oly munkásokból, kiknek kenyérkeresete a körülményektől függ, kik ma talán sokat keresnek, de holnap meglehet nem tudják, honnan vegyék a mindennapi kenyeret, melyért reggeli imádságukban könyörögnek, de melyért nem mindig dolgoznak. Az angol munkásoknak ez az osztálya hasonlít a sáskához: míg pénzt keres, addig eszik, iszik, a nélkül, — hogy a bekövetkező szükség idejére gondolna.

Sok utcája van Londonnak, hol csaknem kizárólag a szegények ez osztálya lakik, s ilyen utcák a város minden részében vannak, kivéve az egészen ujonan épülteket. Ezeknek az angol családoknak tisztatlansága csaknem leírhatlan. A büzhödött, mely lakásaikban uralkodik, főoka a náluk oly gyakori typhusnak. Az alacsony, soha nem szellőztetett szobák,

melyek udvarnak nem is nevezhető s szemétdombhoz hasonló udvarokra néznek, valóságos fészkei a betegségek minden fájának, mihez járul még az a körülmény is, miszerint egy szobában rendszeren oly szokatlanul túlságos számmal lagnak, hogy az élet ép fenn-tartására okvetlenül megkívánható levegőnek felét sem élvezhetik. Egy kis szobában gyakran egész nagy család, nagypapa, nagymama, szülők, gyermekek s néha az apró unokák egész csoportja lakik, fűz és aluszik. A piszok és büzös levegő közepette sokszor öt-hat gyermek s három-négy felnőtt is fekszik egy ágyban. Hogy ily körülmények közt mily lábon állhat maga az erkölcsiség is; talán fölösleges magyarázni.

Az itt vázolt nyomort teljesen fölülmulja az, mit a nyomor valódi fészkeiben, Bethnal-Greenben tapasztalunk.

Itt már az inség hajmeresztő meztelenségben mutatkozik. Laszakadással fenyegető házak, melyekből a rendőrség néha kiméltelen erőszakkal űzi ki a lakókat, hogy őket a bizonyos haláltól megmentse; széthasadozott falak, üveg és táblanélküli ablakok, tető, melyen, mint szitán át, kényelmesen behull az eső, s hozzá még büzhödött, sárral telt utca és udvar, melyen alig lehet átgázolni. Ehhez járul, hogy néhol teljesen hiányzik a víz, miután a vízvezetési társulatok természetesen pénzt kívánnak; s mivel sok helyütt a csatornázás is hiányzik már csak ennek folytán is képzelhetni, hogy mily dögleletes a levegő.

De legszonyubb magukat, e nyomor lakóit látni: az ijesztően sovány, halásápadt, meztelen vagy legjobban esetben egy litvány darab rongyba burkolt gyermekeket; a felnőtteket szintén rongyokban, arcaikon a legundokabb vétkék vagy a hosszas éhség bélyegével, burgonyahéjat vagy a kutyák által már lerágott konzokat keresgélve az utcái szemétdombon vagy macskákat és kutyákat fogdosva éjszakánként, melyeket — miután nem igen van minél megstítni — félnyersen fálnak fel.

Különbö az nyomorultaknak legalább még van lakásuk, de tengődik Londonban legalább 50000 ember, kiknek semminemű hajlékuk nincs s csak a könyörületesség által emelt menhelyek vagy a leggyanusabb korcsmák nyújtanak nekik helyet rövid ideig tartó pihenésre. És e bünbarlangokat szivesebben látogatják, mint a tisztességesen berendezett menházakat.

A jótékonyk kinyújtja kezét a nyomorultak és elhelyezték felé, sehol aránylag nem adakoznak annyit a nyomor enyhítésére, mint Londonban, — és mégis mily csekély sikerrel!

a nemesebb törekvések iránti fogékonyság, — meg a tetterő és ügybuzgalom, csak akarat kell hozzá. Fel tehát fiuk sorakozunk a kibontott lobogó alá, változtassuk testé a megpendített eszmét, s így leend rövid idő múlva tűzoltó- és utána torna-egyletünk.

Ha egyszer egyetértő akarattal sorakozni fogunk, akkor a célul kitűzött és megalakított egylet mellett alakíthatunk több nemes irányú társulatot is, s így rövid idő múlva megmentjük városunkat azon piritó valótól, hogy nincs benne a művelt ifjunak társadalmi élete önmivelésére. — Eddig részben saját hibánk volt, azért küzdjük le az akadályokat, tegyük magunkat büszkévé arra, hogy édes magyar hazánk jövő reményeit képviseljük, — hogy igazolhassuk nagy Széchényink azon mondását, miként „Magyarország nem volt, hanem lesz.“

Itt az idő, kibontakozni a meddő közönyösségből, mert a közöny oly veszélyes betegség, mely a szív és lélekben minden nemesebb tenyészetet megöl. — Azért fiuk ébredjünk s lépünk a tettek mezejére, nem maradjunk el a kor intó szavától, mert elsöpör bennünket az áradat, — a bűn pedig mienk leend.

Csitári Kálmán.

V á r o s i.

October 2-án tartott rendkívüli városi közgyűlés. Elnök: Zuber József városi főispán. A gyűlésre a városi bizottsági tagok szép számmal jelentek meg.

Elnöklő főispán ur felemlíté, hogy több sürgős tárgy elintézése tette szükségessé a jelen rendkívüli közgyűlés tartását, s ezek között leginkább a főszámvevői állomás felőli intézkedés, mely egy szomorú catastropha következtében megürit. E közben részvétet tanúsító szavakkal emlékezett meg a boldogult főszámvevőről, kiben családja egy kenyérkeresőt, s a város egy szorgalmas tisztviselőt vesztett, s kinek utolsó perceiben megtörtött lélekereje, porai nyugodjanak békével. A főszámvevői állomás ideiglenes betöltését nem látta czél szerűnek, mivel annak betöltése bővebb megfontolást igényel, annál is inkább, mert egyike a legnehezebb feladattal felruházott hivatalnak, hol hosszas gyakorlat, szakavatott tehetség s szorgalmas egyénre van szükség: addig is míg a bizottság annak betöltéséről intézkedend, a jelen számvevői személyzetet hívta fel a teendőik pontos teljesítésére. Mielőtt azonban a napirendre kitűzött tárgyak tárgyalása megkezdett volna, a mult rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyve olvastatott föl, mely változatlanul elfogadtatván hitelesítettnek tekintett.

Napirend I. A főszámvevői állomás iránti intézkedés. Először is Pellet Ödön bizottsági tag szólalt föl, azon indítványt tette, hogy a főszámvevői állomásra 12000 forinttal nyitassék pályázat, mivel a jelenlegi fizetésre a város nem fog kapni szakavatott embert, mivel egy könnyvivőnek is van annyi a jelen időben, indítványának bővebb indokolását nem látja szükségesnek, mivel az mindenki által eléggé tudva van. Szóllósy Pál b. tagnak nincs kifogása a felemelés ellen, hanem mivel az előirányzatba felvéve nincs, azért annak a ministeriumhoz felterjesztését szükségesnek látja. — Kövesy b. t. sokalja az indítványba hozott összeget, s elégnék tart 1000 frtot, mivel attól fél, hogyha a fizetéseket emeljük 50—60% háziadót fogunk fizetni, s egy zersmind a fizetések lajstromozását szeretné látni. Novák Kálmán polgármester, előtte szóló képviselő szavaira azon megnyugtatót adja, hogy a jelen 40% háziadó onnét származik, mivel a jelen évben kell azon 9000 ftnyi tvszéki költséget letölteszteni, melyet elődeink elvesztettek, valamint 2000 ftot a mult évi hátralék fejében szinte jelenleg tartozunk törleszteni, így a képviselő ur aggályai teljesen alapteljesültek; a mi pedig a kimutatást illeti, — képviselő ur megnyugtatótára a már kinyomatott zárszámadást bemutatja. Zsombory Ede, pártolja Pellet indítványát, mivel azon meggyőződésben van, hogy olyan egyén, ki képes a hivatali teljesen betölteni, kevesebbért nem is vállalkozand annak elfogadására, mivel napjainkban a számvittel foglalkozó egyének kitünőleg vannak mindenütt díjazva, különben is a hatóság tekintélye követeli, hogy tisztviselői méltólag legyenek díjazva, mert ő a mult napokban történt arnyas catastropha-t is a nyomorult fizetésnek tulajdonítja; azért a jövőbe ő fog lenni az első, ki valamennyi tisztviselő fizetésének felemelését indítványozni fogja. Say József b. t. nem szeret a multa visszatartást s abbol szemrehányást tenni, de nem mulaszthatja el annak felemlítését, hogy a tisztviselőket jelen nyomorúságos díjazása a mult bizottmány szükmarkuságából ered és c-odalkozik azon, hogy Kövesy képviselő ur be nem látja, mikép 800 forintból egy családapa becsületesen nem élhet meg. Az adó leszállítását nem a fizetések csekélyége, hanem jobb gazdálkodás és más jövedelmi források nyitása által kell elérni, pártolja Pellet indítványát. Kaiser Sándor b. t. Pellet indítványát magáévá teszi, hanem nemely megjegyzései vannak, a mult hatóság mikor a tisztifizetéseket megállapította, tudta, hogy mit tehet, annak pedig eleget tett. Ő szívesen hozzájárul a fizetések felemeléséhez, valamint hozzájárult volna a multban is, csak azon piritó, székelyes titkos taxák, melyek összeférhetetlenek egy erkölcsi testület méltó-

ságával, csak egyszer beszüntetve legyenek. A fizetést 12000 frtjával megadja, de az csak a jövő évtől számítassék. Novák Kálmán polgármester, tisztitársainak becsülete követeli, hogy előtte szóló praecis mutassa ki, hogy melyek azon székelyes díjak és kik által szedettek, mert ellenkező esetben kénytelen a képviselő ur szavait rágalomnak nyilvánítani, különben is a hivatalnokok a városnak igen, de egyes polgároknak nem szolgál. Kaiser S., ő minden néven nevezendő vagy bármi ürügy alatt szedendő accidentiát székelyesnek tart, ő nem akarta megnevezni, de mivel felhívta lett tehát felemlíti, hogy a számvevői hivatalban az adóírást hatosok szedettek, s hogy a főszámvevő malomkerekek és prések vizsgálatára napokon át deputatióba járt, nagy diurnum mellett, ő tehát a fizetésfelemelést csak az ilyen mellékjövödelmek eltörlése által hajlandó megadni. Novák Kálmán, mivel a megtámadás és kihívás nem a jelenlegi tisztikart illeti, hanem inkább egy elhunytól szól, nem tartja lovagiasnak a kihívást, a mi pedig a számvevői hivatal állapotát illeti, a hátrányok a multat terhelik s a jelenben nincs hanyagság. Say Ferenc, pártolja Pellet indítványát s csak azt jegyzi meg, hogy a város tisztviselője ha magánügybe jár el mind a mérnök, orvos s tisztügyész, mindig jogosult a napidij számítására. Gebhard b. t. a főszámvevői hivatalat a legfontosabbnak tartja, azért szívesen hozzájárul az 12000 frt. fizetéshez, Kövesy b. t. azt mondá, hogy találunk módot a jövödelem gyarapításához, igen fogunk is találni, mert székelyen, hogy egy 8000 holdas város nem bírja tisztviselőit méltólag díjazni, csak adjuk ki földjeit haszonbérbe, mindjárt több leend a jövödelmünk. Határozatba ment: a főszámvevői állomás betöltésére 12000 forinttal pályázat fog hirdettetni, s e végett a ministeriumhoz azonnal felterjesztés határozatott a jóváhagyás kieszközölése végett, hogy a választást az oct. hó végén tartandó közgyűlésen megejteni lehessen. Elnöklő főispán ur megígérte, hogy az ügy sürgetésére személyesen fog a ministeriál megjelenni.

A városi tanács előterjesztése, a sarkaló bizottmány által bemutatott jegyzőkönyvre elfogadtatott, azon megjegyzéssel, hogy nemcsak a királyi adóra, hanem a háziadóra is kiterjesztett a késedelmi kamat rovása, de csak jövőre, azonban ez utóbbi életbeléptetése, mint egy új statutumon gyökerező intézmény a ministeriumhoz felterjesztetik. Elettéleptetése falragaszok által közhírré tétetik.

Ugyancsak a városi tanács előterjesztése, a háziadó után beszédett végrehajtási költségek tárgyában. Továbbá is szedetni rendeltetett a háziadó u.án is. Több tárgy nem levén kitűzve, a gyűlés feloszlott.

Tigram.

Vörösmarty Mihály névnapjának

előestéjén, mult hó 28-án a helybeli „Vörösmartykörben“ esti 6 órakor föltalvasás tartott, a nagy költő emlékének dicsőítésére.

A kör helyiségei a hallgatóság által nem teltek meg oly mérvben, mindazt e népes város művelt közönségétől megvártuk volna, s valóban szomoruan hatott reánk annak tapasztalata, hogy a mi közönségünk a szellemi élvezet, az ismeretek megszerzése, a léleknevelés elérése, s egyáltalában a tudományt adó alkalmak iránt, oly fogékonysággal s a boszantásig közönyös. Inkább elmennek lábfelező ugrálások, egésszegrontó keringelések, s holmi szözlöbeli excessusok gyakorlására, mint a nagy költő emlékének a lehető legméltóbban dicsőítő megünneplésére. Pedig a ki hazájának nagyjai, nemzetének jelesei, s nyelvének mintegy újja teremtői iránt nem viseltetik kegyelettel, az nem érdemli meg a magyar nevet.

Az ünnepély dr. Pete Zsigmond felolvasásával vette kezdetét, ki költői zamatu, s tág ismeretéről tanusodó értekezésével, melynek tárgya: Vörösmarty Mihály, párhuzamban a világköltőkkel — mindvégig leköté a csekély, de válogatott közönség figyelmé, ki is a nyújtott nemes élvezetért, meleg elismerésben részesített.

Kis szünet után a mi költői lelki Zsombory Ede bácsink olvasva szavaltá Vecsey Sándor ily című költeményét: „Egy sir a komáromi temetőben.“ A tragikai költemény, oly meghatóan s szívrehatólag lett felolvasva, hogy egypár nő szemén a könnyeket is gyönyögni láttuk, de magunkra is oly mély hatást tett, hogy szinte beleéltük magunkat, a költő lelkének fájdaima által teremtett és ecseteit helyzetbe. Az átérzve szavalt költemény a hallgatóságra mély benyomást tett, s bátran elmondhatjuk, hogy a szellemi élvezet azon nemét nyújtá, melynek emléke nem egy könnyen fog elmosódni életünk történetébe. A közönség élénk éljenzése s szünni nem akaró tapsai, a meleg elismerés osztatlan nyilvánulása volt.

Végre Szűts Miklós értekezett majd 3/4 óra hosszúság a zenéről A vasszorgalom, ritka emlékező tehetség s széleskörű tanulmány az értekező tiszta s folyékony előadásából elég érthetően kitűkrözött. Ő a zene klassikai részét igyekezett azon magas színben föltüntetni, megvilágítani és kiemelni, mely egyedül a lángszellemek teremtményei, s mint ilyenek maradandó becsütek s az egész viláéi. Habár nem osztjuk is értekezésének, a nemzeti és dallamos zenére tett kicsinyléseit, a német klassikai zenének istenítő rovására, de azért őszintén adjuk fényes tehetségének és tanulmányainak elismerésül a dicséret és buzditás koszoruját. Az ifju értekezőt a közönség köszönete kifejezésül, élénk kitüntetésben részesíté.

A tervezett társas vacsorára, oly kevesen jelentünk meg, hogy az inkább a magánétkezés, mint valami ünnepély jellegét hordta magán, s így csakhamar szétoszlottunk.

Tigram.

Dr. Neumann Armin ügyvéd urnak

a jelen évi jogászgyűlésen tett indítványa és beszéde.

Indítvány:

Tekintve, hogy a törvényes bizonyítási szabályok a ténykörülmények kiderítését akadályozzák, mert valamely peres ténykörülmény valódisága csakis az egyéni lelkiismeretes logikai gondolkozási tevékenység útján található;

tekintve, hogy a törvényes bizonyítási theoria ezt maga is elismeri, a mennyiben a polgári perben az anyagi igazság helyett az „alaki“ igazság kiderítését mondja a bíró feladatának és így az igazság fictióját állítja a valódi igazság helyébe;

tekintve, hogy a törvényes bizonyítási szabályok csak a dogmatisáló scholasticus canonici jog befolyása alatt keletkeztek, mert a régi „ordo iudiciorum privatorum“ — mely minden polgári perrendtartás mintaképeül szolgálhat — törvényes bizonyítási szabályokat nem ismert;

tekintve, hogy az által, miszerint a törvényes bizonyítási theoria egy sajátlagos igazságot hirdet, a jog csak is egy beavatott jogászi czéh privilegiumává vált, mely körülmény azonban nemcsak a jogot a nép jogi meggyőződésétől elidegeníti, hanem a jogszolgáltatást is egyik fontos és nemes feladatának kivételétől — t. i. a népvélelés egyik kiegészítő része lehetni, megfosztja; tekintve, hogy az újabb törvényhozások a szóbeliség és nyilvánosság meghonosítása által tudva vagy tudatlanul a törvényes bizonyítási szabályok alóli kibontakozást czélozzák;

„mondja ki a jogászgyűlés elvben, hogy a polgári perben a bíró a bizonyítékok szabad méltánylása mellett hozza ítéletét.“

Igen tisztelt szakosztály. A szóban forgó indítvány nagyobb horderővel bír, mint a minót annak első látásra tájajdonítani lehetne.

Nem egy egyes prtsi intézmény meghonosításáról van itt szó, nem egyes javításokról, melyekkel talán a divó perrendtartás feldoztassék; a szóban forgó indítvány perrendtartásunk gyökeres megváltoztatását akarja előidézni, a roskadt épület helyébe, az igazságszolgáltatásnak egy új palotát akar emelni, melyben az eddigi formális igazság száműzésével az anyagi igazság üsse fel tanyáját.

Uraim! Mióta az emberi ész az igazság utáni kutatást egyik főelvvé kijelölte és a lelkiismeretes logika a tudomány minden terén kormányra vergődött, a reactio természetszerűleg ki nem maradhatott egy oly theoria ellen, mely a józan észet bilincsbe veri, és vak engedelmet hirdet. Akaratlanul is azon kérdésre kellett ébredni, miért legyen épen a jogszolgáltatás terén, épen ott, hol az igazság utáni kutatás az igazságosság nemes magvát leginkább napfényre hozhatná, miért legyen épen ott az igazság mellékes kérdés és a formalismus a legnagyobb elérhető kincs?

A büntető jog terén a törvényes bizonyítási theoriában az első rés már egy évszázad előtt törtetett, és miután a kétely magva ezen theoria csalhatatlansága ellen a criminalis perben el volt hintve, miután elég merészek voltak ott a holt betű merev non possumusának élet megtörni, — a fél ton többé meg nem állhattak, és a polgári perben is ez uton kellett tovább haladni.

A criminalis per bírójának ugyanaz a feladata a mi a polgári per bírójáé, — ott, mint itt ellentétes állítások valódiságának kiderítése körül forog a kérdés, és mivel sem lehet indokolva egy és ugyanazon bírótól követelni, hogy ma benső meggyőződése, holnap pedig a schablone szerint hozza ítéletét.

A bíró ezen kényszerhelyzete és inconsequentiaja az igazság körüli meggyőződését különböző categoriák és nézetpontok alá helyezni, a mint t. i. büntetőjogi vagy polgári perről van szó, már magában véve is elégséges volt a bizonyítási theoria reformját kezdeményezni.

Az újabb perrendtartási törvényhozások, mint a hannoveri, badeni és a bajor ezt ösztönszerűleg érezték, és a bíró lelkiismeretes logikai meggyőződésének sokkal tágabb tért engedtek, mint a régiéik; azonban azok sem voltak egészen áthatva feladatuk magasztos voltáról; mert különben a férczművel, melyet alkottak, meg nem elégedhettek volna.

Törvényes bizonyítási theoria és a bizonyíték szabad méltánylása, ellentétek, melyek ép oly kevésé egyeztethetők össze, mint a hit és a tudomány, — itt az okszerű logika, amint a merev dogma uralkodik, ki akarná ezen ellentéteket kiegyenlíteni? A legkisebb bizonyítási szabály is utját állhatja a bíró meggyőződésének, ez utóbbi nélkül pedig anyagi igazságról szó sem lehet, ha valahol, úgy itt kell consequentiát követelnünk, ezt pedig e modern művekben hiába keressük!

A szóbeliség és nyilvánosság igaz nem megvetendő vívmányai e codexeknek, azonban magukban véve csak a per külsőségére vonatkoznak, és annak essentiaján keveset segítenek, fektessük a szóbeliséget a legtágasabb alapra, és kössük a bírót mindamellett bizonyítási szabályokhoz, akkor valóban bajunkon korántsem lesz segítve, meggazdagodunk ugyan egy új elvvel, egy modern intézménnyel, azonban le kell mondanunk azon reményről, hogy annak áldásos gyü-